
Πρεβεζάνικα Χρονικά

Αρ. 49-50 (2013)

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, 49-50 (2013)

**Η Πρέβεζα του 1912-1913 μέσα από τις καρτ
ποστάλ της εποχής**

Κατερίνα Χ. Πάσχου

doi: [10.12681/prch.28572](https://doi.org/10.12681/prch.28572)

Copyright © 2021, Κατερίνα Χ. Πάσχου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Πάσχου Κ. Χ. (2021). Η Πρέβεζα του 1912-1913 μέσα από τις καρτ ποστάλ της εποχής. *Πρεβεζάνικα Χρονικά*, (49-50), 207-218. <https://doi.org/10.12681/prch.28572>

Κατερίνα Χ. ΠΑΣΧΟΥ

*Η Πρέβεζα του 1912-1913 μέσα από τις καρτ ποστάλ της εποχής**

Οι καρτ ποστάλ¹ εκτός από μέσα επικοινωνίας χαμηλού κόστους αποτελούν και σημαντικά ιστορικά τεκμήρια για έναν τόπο. Το γραμματόσημο, η σφραγίδα και ο εκδότης επιτρέπουν την ακριβή χρονολόγησή τους με αποτέλεσμα να αποκτά μεγαλύτερη ιστορική αξία το θέμα της εικονογράφησης, το οποίο μπορεί να είναι ένα κτίριο, ένα πρόσωπο, ένα ιστορικό γεγονός κ.ά. Βέβαια, δεν πρέπει να αποκλειστεί και το ενδεχόμενο λάθους, γι' αυτό οι μελετητές των καρτ ποστάλ οφείλουν να είναι ιδιαίτερα παρατηρητικοί.

Εκτός όμως από τη χρονολόγηση και την εικονογράφηση σημαντικά ιστορικά στοιχεία προκύπτουν πολλές φορές και από το κείμενο της καρτ ποστάλ, ειδικά όταν πρόκειται για περίοδο πολέμου. Ο αποστολέας ενός επιστολικού δελταρίου –έτσι ονομάζεται επίσημα στα ελληνικά η καρτ ποστάλ– είχε ως σκοπό, τη στιγμή που έγραφε το μήνυμά του, να ενημερώσει όσο το δυνατόν πιο σύντομα και περιεκτικά τους οικείους του για την πορεία των γεγονότων. Αυτομάτως, λοιπόν, το κείμενο αυτό μετατρέπεται σε ιστορική πηγή για τον σύγχρονο μελετητή.

Στο παρόν άρθρο θα μας απασχολήσουν οι καρτ ποστάλ ως ιστορικές πηγές σχετικά με την απελευθέρωση της Πρέβεζας. Στις 21 Οκτωβρίου 1912 η πόλη

---

* Ευχαριστώ θερμά το Ίδρυμα *Ακτία Νικόπολις* και τον πρόεδρό του κ. Νίκο Δ. Καράμπελα που μου εμπιστεύτηκε το υλικό για την εκπόνηση αυτού του άρθρου. Επίσης, ευχαριστώ πολύ τον κ. Λάζαρο Στ. Συνέσιο για τον πολυτονισμό των λεζάντων των καρτ ποστάλ.

¹ Το επιστολικό δελτάριο ή καρτ ποστάλ, όπως επικράτησε να ονομάζεται από τη γαλλική της ονομασία (*cart postal*) αποτελεί επινόηση του 19^{ου} αιώνα (1869, πρώτη επίσημη κυκλοφορία). Στην Ελλάδα υιοθετήθηκε αυτός ο τύπος αλληλογραφίας με βασιλικό διάταγμα του 1875, ενώ η πρώτη κυκλοφορία έγινε στις 10/22 Μαΐου 1876. Σε σύντομο χρονικό διάστημα έγιναν αρκετά δημοφιλή καθώς ήταν εύχρηστα λόγω της ταχύτητας της επικοινωνίας και του χαμηλού ταχυδρομικού κόστους. Εξέλιξη των αρχικών επιστολικών δελταρίων, που δεν ήταν εικονογραφημένα, αποτελούν οι εικονογραφημένες καρτ ποστάλ που κυκλοφόρησαν το 1879 περίπου.

απελευθερώνεται από τον τουρκικό ζυγό μετά από μάχη που δόθηκε στη Νικόπολη και προσαρτάται στην ελεύθερη Ελλάδα. Την ίδια μέρα ο Ελληνικός Στρατός εισέρχεται στην πόλη όπου οι κάτοικοι τον υποδέχονται ζητωκραυγάζοντας. Επιπλέον, το αμέσως επόμενο διάστημα επισκέπτονται την Πρέβεζα μέλη της βασιλικής οικογένειας και εθελοντές, μέλη της υψηλής αθηναϊκής κοινωνίας για την περίθαλψη και φροντίδα των τραυματιών στρατιωτών και των προσφύγων, καθώς στην πόλη λειτουργούν νοσοκομείο και συσσίτιο. Τα γεγονότα αυτά είναι αποτυπωμένα σε καρτ ποστάλ και φωτοκάρτες² της συλλογής του Ιδρύματος *Ακτία Νικόπολις* στην Πρέβεζα.³

Οι εκδότες που εντοπίζονται στη παραπάνω συλλογή είναι: α) Α. Pallis Cie – Athènes, β) Ελληνική Πινακοθήκη, γ) Εκδόσεις Αλεξάκη, δ) Εστία, ε) Χρωμοτυπολιθογραφείον Αδελφών Ασπιώτη, Κέρκυρα, και στ) Εκδόσεις Μιχαλόπουλος, Αθήνα. Εκτός των παραπάνω, υπάρχουν καρτ ποστάλ και φωτοκάρτες στις οποίες δεν αναφέρεται ο εκδότης.

Στη συνέχεια παρουσιάζουμε 26 καρτ ποστάλ από τη συλλογή του Ιδρύματος *Ακτία Νικόπολις* σχετικές με την Πρέβεζα της περιόδου 1912-1913. Η καταγραφή γίνεται σύμφωνα με τον αριθμό καταχώρησης του Ιδρύματος *Ακτία Νικόπολις* (IAN):

IAN F1182: Με λεζάντα «Salut de Prevesa», αγνώστου, πιθανώς Ιταλού, εκδότη (Εικ. 1). Φέρει έντυπο αριθμό b 5736 στην πίσω όψη της. Πρόκειται για μια από τις πιο εντυπωσιακές της συλλογής. Αποτελείται από τρεις εικόνες και δίνει μια γενική άποψη της πόλης των αρχών του 20^{ου} αιώνα. Η πρώτη είναι μία εικόνα της αγοράς της πόλης με τον πύργο του ρολογιού να δεσπόζει στο βάθος, στη δεύτερη δίνεται μια άποψη της περιοχής του ανθόκηπου της πόλης, κοντά στον προμαχώνα της Βρυσούλας, και στην τρίτη απεικονίζεται η παραλία ανατολικά του εξωτερικού περιβόλου του φρουρίου του Αγίου Ανδρέα, εντός του οποίου είναι το Εσκή Τζαμί, που μετά την απελευθέρωση της πόλης αποτέλεσε το πρώτο αρχαιολογικό της μουσείο μέχρι τον βομβαρδισμό του στη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου.⁴ Με αριθμό *IAN F1183* είναι καταχωρημένη η ίδια καρτ ποστάλ αλλά με ιστορικό κείμενο στην πίσω πλευρά της. Η καρτ ποστάλ ταχυδρομήθηκε στις 23.10.1912, δηλαδή δύο μέρες μετά την απελευθέρωση της πόλης, και είναι γραμμένη από τον λοχαγό Ανάργυρο Πετροπουλάκη, δεύτερο φρουράρχο της Πρέβεζας. Παραθέτουμε το κείμενο:

² Η φωτοκάρτα διαφέρει από την κάρτ ποστάλ κατά το ότι δεν αποτελεί προϊόν τυπογραφικής διαδικασίας, όπως οι καρτ ποστάλ, αλλά προϊόν φωτογραφικής εκτύπωσης σε σκληρό φωτογραφικό χαρτί το οποίο στην πίσω όψη του φέρει τα χαρακτηριστικά των καρτ ποστάλ.

³ Μεταξύ των συλλογών του Ιδρύματος *Ακτία Νικόπολις* υπάρχει και μεγάλη συλλογή καρτ ποστάλ, κυρίως πρεβεζάνικου ενδιαφέροντος, από την οποία παρουσιάζουμε εδώ μερικές που σχετίζονται με την απελευθέρωση της Πρέβεζας.

⁴ Πρβλ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΚΗ, στον παρόντα τόμο, 363-364.

Κυρίαν

Ελένην Α. Πετροπουλάκη

Οδός Ζωοδόχου Πηγής 108

Αθήνας

Πρέβεζα 23-10-1912

Αγαπητή μου,

Χθες σας έγραψα περί της μάχης [εις] την Νικόπολιν και της παραδόσεως [της] Πρεβέζης. Ο Στρατός ανεχώρησεν σήμερα διά περαιτέρω δράσιν, εγώ δε έμεινα με δύο λόχους ως φρούραρχος Πρεβέζης προσωρινώς και μέχρις αποκαταστάσεως τάξεως. Ίσως μετά δύο ημέρας ν' απέλθω προς συνάντησιν Συντάγματος. Εύχομαι όπως ο Θεός με αξιώση να εισέλθω και εις Ιωάννινα. Υγιαίνω και ασπάζομαι άπαντας συγγενείς.

Σε φιλώ

Αν. Πετροπουλάκης

IAN F1187: Με λεζάντα «Η κατάληψις τοῦ φρουρίου Πρεβέζης ὑπὸ Κρητικοῦ σώματος», αγνώστου εκδότη (Εικ. 2). Φέρει έντυπο αριθμό 145 στην εμπρόσθια όψη της. Είναι μια καρτ ποστάλ που δημιουργήθηκε με τη μέθοδο του μοντάζ και απεικονίζει την άφιξη στρατεύματος στην πόλη και Κρήτες να τοποθετούν την ελληνική σημαία στο κάστρο της πόλης. Όρθιος δίπλα στα τείχη του οχυρού απεικονίζεται ο αρχηγός του εθελοντικού σώματος Κρητῶν Κωνσταντίνος Μάνος. Η όλη σύνθεση είναι υποθετική και δεν ανταποκρίνεται στα πραγματικά γεγονότα.

IAN F1188: Με λεζάντα «Η Πρέβεζα», αγνώστου εκδότη (Εικ. 3). Φέρει έντυπο αριθμό 146 στην εμπρόσθια όψη της. Πρόκειται για άλλη μια καρτ ποστάλ που δημιουργήθηκε με μοντάζ. Η ίδια κυκλοφόρησε και με επισήμανση στην όψη της «Souvenir de Preveza (Epire)». Απεικονίζει σε δύο πλαίσια το λιμάνι της Πρέβεζας και τον εξωτερικό περίβολο του Αγίου Ανδρέα με το Εσκή Τζαμί.

IAN F1189: Με λεζάντα «1912-1913. Τὰ έγκαίνια τοῦ έν Πρεβέζη συσσιτίου τοῦ Πανελ. Συλ. Γυναικῶν», αγνώστου εκδότη (Εικ. 4).

IAN F1190: Με λεζάντα «Η πριγκήπισσα Μαρία κομίζουσα εις Πρέβεζαν μπισκότα διά τοὺς τραυματίας», Έκδοσις Ελληνικής Πινακοθήκης (Εικ. 5). Η πριγκίπισσα Μαρία Βοναπάρτη (2.7.1882-21.9.1962) ήταν ανιψιά του Ναπολέοντα Α΄ της Γαλλίας και σύζυγος του πρίγκιπα Γεωργίου της Ελλάδας και αρμοστή της Κρήτης. Κατά τη διάρκεια του Ελληνοτουρκικού πολέμου προσέφερε σπουδαίο φιλανθρωπικό έργο, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από άλλες καρτ ποστάλ της περιόδου.

IAN F1191: Με λεζάντα «Απόβασις στρατοῦ και πολεμοφοδίων εις Πρέβεζαν», Έκδοσις Ελληνικής Πινακοθήκης.

IAN F1192: Με λεζάντα «Τὰ κυριευθέντα τουρκικά φρούρια τῆς Πρεβέζης

ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων», Ἐκδοσις Ἑλληνικῆς Πινακοθήκης (Εικ. 6). Ἡ φωτογραφία εἶναι τῶν Ρωμαῖδη καὶ Zeitz, γεγονός που αποτυπώνεται στὴν ἐμπρόσθια ὄψη τῆς καρτ ποστάλ με τὸ «F.R. & Z. Athen». Ἡ καρτ ποστάλ με ἱστορικό κείμενο ἔχει ἀποσταλεῖ ἀπὸ τὴν Πρέβεζα στὶς 21.2.1913 καὶ ἀναφέρεται στὴν ἀπελευθέρωση τῶν Ἰωαννίνων. Τὸ θέμα τῆς ἀπεικόνισης εἶναι ἡ πύλη τοῦ φρουρίου τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέα με στρατιωτικά οχήματα ἀπ' ἔξω καὶ Ἕλληνες στρατιῶτες.

IAN F1193: Καρτ ποστάλ ἀγνώστου ἐκδότη που ἀπεικονίζει τὶς προσφυγικές εγκαταστάσεις στὴν Πρέβεζα τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1913 (Εικ. 7). Ἀποτελεῖ ἱστορικό τεκμήριο καθὼς ἡ χρονολόγηση τῆς ἐπιβεβαιώνει τὴν ἀμεση φροντίδα γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῶν προσφύγων, δηλαδὴ τῶν χριστιανῶν τῶν ἠπειρωτικῶν χωριῶν που καταστράφηκαν ἀπὸ τὰ τουρκικά τακτικά καὶ ἀτακτα στρατεύματα κατὰ τὴν υποχώρησή τους.⁵ Συναφεῖς με τὸ θέμα εἶναι καὶ οἱ κάρτες *IAN F1198* καὶ *IAN F1199* που ἀφοροῦν τὰ συσσίτια που διοργανώθηκαν γιὰ τοὺς πρόσφυγες.

IAN F1194: Με λεζάντα «Ἐξοδος τοῦ στρατοῦ ἐκ Πρεβέζης πρὸς τὰ Ἰωάννινα διὰ τῆς πύλης τοῦ φρουρίου Πρεβέζης», ἀγνώστου ἐκδότη.

IAN F1195: Με λεζάντα «Ἑλληνικὸν Πυροβολικὸν εἰσερχόμενον εἰς τὸ φρούριον Πρεβέζης μετὰ τὴν κατάληψιν», Α. Pallis Cie – Athènes. Σημαντικὴ καρτ ποστάλ καθὼς ἀπεικονίζει τὴν πύλη τοῦ φρουρίου τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέα που δὲν ὑπάρχει σήμερα, καὶ τὴν εἴσοδο σε αὐτὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ μετὰ τὴν κατάληψη τῆς πόλης.

IAN F1196: Με λεζάντα «Φρούριον τῆς Πρεβέζης ἐπὶ τοῦ ὁποίου κυματίζει ἡ κυανόλευκος», Α. Pallis Cie – Athènes.

IAN F1197: Με λεζάντα «Φωτογραφία Α. Β. Υ. πριγκηπίσσης Μαρίας. Τὸ ἐν Πρεβέζῃ Συσσίτιον Παν. Συλλ. Γυναικῶν 1912-1913», ἀγνώστου ἐκδότη (Εικ. 8). Φωτοκάρτα με ἐτικέτες που ταυτοποιοῦν τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἡ κα. Ἡλ. Ποταμιάνου, ἡ κα. Βυζαντίου καὶ ἡ κα. Γεωρ. Ποταμιάνου.

IAN F1198: Με λεζάντα «Τὸ ἐν Πρεβέζῃ Συσσίτιον Παν. Συλλ. Γυναικῶν 1912-1913», ἀγνώστου ἐκδότη. Φωτοκάρτα με ἐτικέτες που ταυτοποιοῦν τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἡ κα. Ἡλ. Ποταμιάνου, ἡ δις Γλαράκη, ἡ κα. Βίκτωρος Μελά, ἡ κα. Γεωρ. Ποταμιάνου καὶ ἡ κα. Παρασκευά.

IAN F1199: Με χειρόγραφη λεζάντα «Ἡ βασίλισσα Ὅλγα ἐν Πρεβέζῃ», ἀγνώστου ἐκδότη, φωτοκάρτα (Εικ. 9). Ἀπεικονίζεται ἡ βασίλισσα Ὅλγα μετὰ τὴν ἐπίσκεψή τους στο πρόχειρο στρατιωτικό νοσοκομεῖο τῆς πόλης που στεγαζόταν στο πρῶν τουρκικό διοικητήριο (σήμερα Δικαστικό Μέγαρο). Ὁ Πέτρος Καλλιγιάς υποκλίνεται στὴ βασίλισσα πρὶν αὐτὴ ἀναχωρήσει γιὰ τὰ Γιάννενα. Ἡ φωτογραφία εἶναι τραβηγμένη τὴν 28.2.1913.⁶

IAN F1201: Με λεζάντα «Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος 1912 Εὐζωνικὸν

⁵ Πρβλ. ΑΥΔΙΚΟΣ 2012, 34· ΣΚΛΑΒΕΝΙΤΗΣ & ΠΙΛΙΑΗ, στὸν παρόντα τόμο, 183-206.

⁶ Πρβλ. ΚΑΡΑΜΠΕΛΑΣ, στὸν παρόντα τόμο, 259, εικ. 19.

τάγμα διερχόμενον τὴν γέφυραν τοῦ Λούρου», Ἐκδοσις Μιχαλόπουλου, Αθήνα. Ὁ εκδότης ἔχει αποδώσει λανθασμένο τίτλο στὴν κάρτα καθὼς απεικονίζεται τάγμα ευζώνων νὰ διέρχεται ἀπὸ τὴ γέφυρα τῆς Μεσινιαῆς πύλης τῆς τάφρου τῆς Πρέβεζας.

IAN F1203: Με λεζάντα «Ὁ Μῶλος τῆς Λίμνης τῶν Ἰωαννίνων», Α. Pallis Cie – Athènes (Εικ. 10). Ὁ εκδότης ἔχει αποδώσει λανθασμένο τίτλο στὴν κάρτα καθὼς απεικονίζεται ἡ παραλία τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέα Πρέβεζας μπροστὰ ἀπὸ τὸ προτείχισμα τοῦ ομώνυμου κάστρου.

IAN F1204: Με λεζάντα «Δυτικὴ ἄποψις φρουρίου Ἰωαννίνων μετὰ τῆς Λίμνης», Ἐκδοσις Α. Pallis Cie – Athènes. Ὁ εκδότης ἔχει ἐπίσης αποδώσει λανθασμένο τίτλο στὴν κάρτα καθὼς απεικονίζεται ἀνατολικὴ ἄποψη τοῦ φρουρίου τοῦ Παντοκράτορα Πρέβεζας.

IAN F1207: Με λεζάντα «Ἑλληνοτουρκικὸς Πόλεμος 1912. Ἀπὸ τὰ λάφυρα τῆς Πρεβέζης τὸ μέγα τουρκικὸν τοπομαχικὸν», Ἐκδοσις Μιχαλόπουλου Αθήνα.

IAN F1209: Με λεζάντα «Ὁ ποταμὸς Λοῦρος εἰς θέσιν Πέτρα ἔνθα ἐγένοντο αἱ ἀποβάσεις τῶν ἐφοδιοπομπῶν», ἀγνώστου εκδότη.

IAN F1210: Με λεζάντα «Πυροβολεῖον Πρεβέζης Παντοκράτορ», Ἐκδοσις Χρωμοτυπολιθογραφείου Ἀδελφῶν Ασπιώτη, Κέρκυρα.

IAN F1211: Με λεζάντα «Τὸ φρούριον Ἀρχαίας Νικοπόλεως Ἠπείρου», Ἐκδοσις Α. Pallis Cie – Athènes.

IAN F1212: Με λεζάντα «Ἀνασκαφαὶ Νικοπόλεως Ἠπείρου ὑπὸ τὴν Διέυθυνσιν τοῦ Ἀρχαιολόγου Ἀλεξάνδρου Φιλαδελφέως 1) Τεῖχη καὶ μεγάλη Πύλη 2) Ἀγορὰ 3) Ἀρχαία Χριστ. Βασιλικὴ 4) Πυξὶς πηλίνη μὲ ἀναγλύφους παραστάσεις», Ἐκδοσις Α. Pallis Cie – Athènes.

Ἐκτός ἀπὸ τὶς παραπάνω καρτ ποστάλ, στὴ συλλογὴ τοῦ Ἰδρύματος βρίσκονται καὶ τρία ἀποκόμματα τῆς εφημερίδας *Εικονογραφημένη Ἀτλαντίδα* τα ὁποῖα ἔχουν ἐπικολληθεῖ σὲ χαρτόνια τύπου καρτ ποστάλ. Πρόκειται γιὰ τὰ παρακάτω:

IAN F1202: Με λεζάντα «Πυροβολικὸν Διερχόμενον τὴν Γέφυραν Πρεβέζης». Προέρχεται ἀπὸ τὴν *Εικονογραφημένη Ἀτλαντίδα*, Μαρτίου 1913, σελ. 18.

IAN F1205: Με λεζάντα «Ἄποψις τῆς Πρέβεζης». Προέρχεται ἀπὸ τὴν *Εικονογραφημένη Ἀτλαντίδα*, Μαρτίου 1913, σελ. 15.

IAN F1206: Με λεζάντα «Τὰ ὄχυρὰ στενὰ τοῦ Ἀκτίου διὰ τῶν ὁποίων διήλθον αἱ κανονιοφόροι μας». Προέρχεται ἀπὸ τὴν *Εικονογραφημένη Ἀτλαντίδα*, Μαρτίου 1913, σελ. 15-16.

Στὴ συλλογὴ ὑπάρχει καὶ ἄλλη μια καρτ ποστάλ, τῆς ὁποίας τὸ θέμα απεικόνισις ἔχει ἰδιαίτερη σημασία. Εἶναι ἡ με ἀριθμὸ καταχώρησις *IAN F1314:* Λεζάντα: «Ἑλληνο-τουρκικὸς πόλεμος 1912. Τὸ ἐν Πρεβέζῃ συλληφθὲν Τουρκικὸν πολεμικὸν „Ἄττάλεια“ μετωνομασθὲν „Νικόπολις“» (Εικ. 11).

Απεικονίζει το τουρκικό πολεμικό πλοίο *Αττάλεια*, το οποίο βύθισαν οι ίδιοι οι Τούρκοι λίγο πριν την απελευθέρωση της πόλης για να μην πέσει στα χέρια του Ελληνικού Στρατού.⁷ Ωστόσο, το πλοίο ανελκύστηκε και εντάχθηκε στη δύναμη του Ελληνικού Ναυτικού με το όνομα *Νικόπολις*.

Από την εξέταση όλων των παραπάνω τίτλων μπορούμε να προβούμε σε κάποιες επισημάνσεις για την επιλογή της θεματολογίας των καρτών οι οποίες εκδόθηκαν και ταχυδρομήθηκαν συγχρόνως σχεδόν ή αμέσως μετά από τα γεγονότα της απελευθέρωσης της πόλης. Μπορούμε να συστηματοποιήσουμε τα θέματα των καρτών σε τέσσερις ευρύτερες κατηγορίες.

Στην πρώτη ανήκουν οι κάρτες που παρουσιάζουν όψεις και τοπία της πόλης. Οι κάρτες αυτές είναι μια ευκαιρία να μπορέσουν οι χρήστες τους να αποκτήσουν μια εικόνα για την πόλη την περίοδο αυτή γιατί πάντα μια εικόνα μπορεί να πει περισσότερες λέξεις από ό,τι ένα εκτεταμένο κείμενο. Αυτό του είδους οι κάρτες έχουν σήμερα τεκμηριωτική αξία, καθώς παρουσιάζουν σημεία της πόλης ή μνημεία που σήμερα είναι είτε κατεστραμμένα είτε εντελώς διαφοροποιημένα, όπως είναι το τζαμί και το φρούριο του Αγίου Ανδρέα.

Μια δεύτερη κατηγορία καρτών είναι εκείνες με απεικονίσεις στρατιωτικών θεμάτων. Μια τέτοια επιλογή πρέπει να θεωρηθεί αναμενόμενη από τους εκδότες, καθώς προσπαθούν να αποδώσουν μια περίοδο ηρωικού αγώνα ο οποίος έφερε και την απελευθέρωση ελληνικών πόλεων.

Συναφής είναι και η τρίτη κατηγορία καρτ ποστάλ που επικεντρώνεται θεματικά στις τουρκικές οχυρώσεις και στα τουρκικά λάφυρα, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αυτής της κατηγορίας το τοπομαχικό και το τουρκικό πολεμικό πλοίο *Αττάλεια*. Με την απεικόνιση των οχυρώσεων και του εξοπλισμού με τον οποίον ήρθε αντιμέτωπος ο Ελληνικός Στρατός, τονίζεται για άλλη μια φορά ο ηρωισμός των Ελλήνων πολεμιστών.

Τέλος, μια τέταρτη εικονογραφική θεματική είναι η εθελοντική προσφορά μελών της βασιλικής οικογένειας και κυριών της αθηναϊκής καλής κοινωνίας σε αυτόν τον δύσκολο αγώνα για την ελευθερία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι απεικονίσεις της πριγκίπισσας Μαρίας να φτάνει στην Πρέβεζα μεταφέροντας εφόδια για τους τραυματίες και να οργανώνει συσσίτιο. Στόχος των καρτών αυτών είναι να προβληθεί το μήνυμα ότι ο αγώνας για την απελευθέρωση ήταν κοινός για όλη την κοινωνία, από τον απλό λαό μέχρι και τις γυναίκες της βασιλικής οικογένειας.

Όλα τα παραπάνω, λοιπόν, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι αυτή η συλλογή αποτελεί ένα ενδιαφέρον υλικό για την ιστορική έρευνα καθώς είναι μια αναδρομή στην πόλη της Πρέβεζας, τα γεγονότα του 1912-1913 αλλά και στο κλίμα της εποχής.

⁷ Βλ. ΚΑΡΑΜΠΕΛΑΣ 1992, 89.

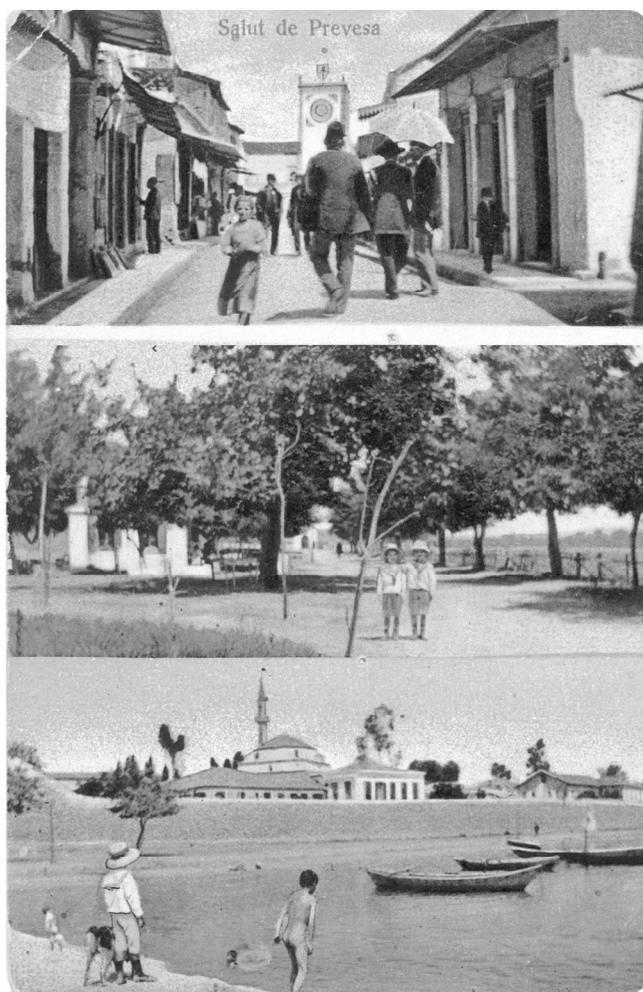
Βιβλιογραφία

ΑΥΔΙΚΟΣ ΕΥ.ΓΡ., 2012, *Πρέβεζα 1912-2012. Η απελευθέρωση, οι εφημερίδες και η προοπτική της πόλης*, Πρέβεζα

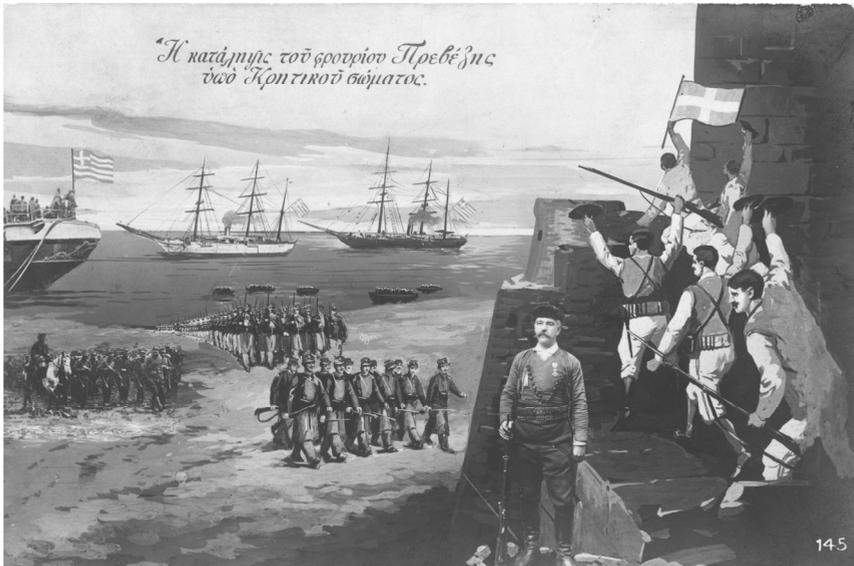
ΚΑΡΑΜΠΕΛΑΣ Ν.Δ., 1992, *Η απελευθέρωση της Πρέβεζας. Γεγονότα και μαρτυρίες του Οκτωβρίου 1912*, Αθήνα

ΣΧΕΔ

Εικόνες

ΕΙΚΟΝΑ 1: Καρτ ποστάλ αγνώστου εκδότη (IAN F1182)

ΕΙΚΟΝΑ 2: Καρτ ποστάλ αγνώστου εκδότη (IAN F1187)

ΕΙΚΟΝΑ 3: Καρτ ποστάλ αγνώστου εκδότη (IAN F1188)

ΕΙΚΟΝΑ 4: Καρτ ποστάλ αγνώστου εκδότη (IAN F1189)

ΕΙΚΟΝΑ 5: Καρτ ποστάλ Εκδόσεων Ελληνικής Πινακοθήκης (IAN F1190)

ΕΙΚΟΝΑ 6: Καρτ ποστάλ Εκδόσεων Ελληνικής Πινακοθήκης (IAN F1192)

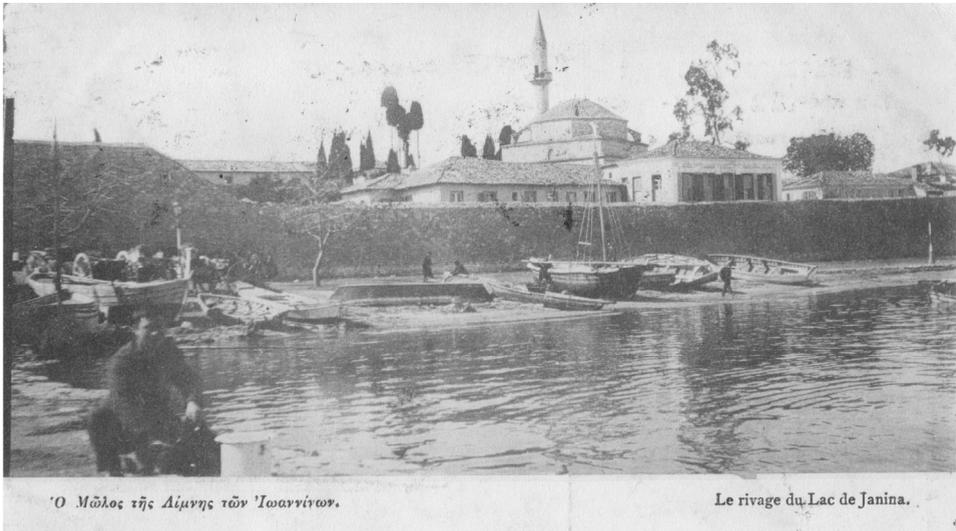
ΕΙΚΟΝΑ 7: Καρτ ποστάλ αγνώστου εκδότη (IAN F1193)

ΕΙΚΟΝΑ 8: Καρτ ποστάλ αγνώστου εκδότη (IAN F1197)

ΕΙΚΟΝΑ 9: Καρτ ποστάλ αγνώστου εκδότη (IAN F1199)

ΕΙΚΟΝΑ 10: Καρτ ποστάλ Έκδοση A. Pallis Cie – Athènes (IAN F1203)

ΕΙΚΟΝΑ 11: Καρτ ποστάλ αγνώστου εκδότη (IAN F1314)